

นิราศภูเขาทอง

ที่มาจาก <https://vajirayana.org/ประชุมกลอนนิราศต่างๆ-ภาคที่-๑-นิราศสุนทรภู่-๔-เรื่อง/นิราศภูเขาทอง>

	๑ เดือนสิบเอ็ดเสด็จจรพระวสา
รับฐินภิญโญโมทนา	ชูลีลาลงเรือเหลื่ออาไลาย
ออกจากวัดทัศนาคูอาวาส	เมื่อตรุษสารทพระวสาได้อาไศรย
สามระดูอยู่ดีไม่มีภัย	มาจำไกลอารามเมื่อยามเย็น
โอ้อาวาศราชบุรณะพระวิหาร	แต่นี้นานนับทิวาจะมาเห็น
เหลื่อรำภูกนิก่น้ำน้ำตากระเด็น	เพราะชุกเชื้อคนพาลมารานทาง
จะยกหยิบิบัติเปนที่ตั้ง	ก็ใช้ถึงแทนสดเห็นขัดขวาง
จึงจำลาอาวาสนิราศร้าง	มาอ้างว้างวิญญาในสาคร
ถึงน่าวังดังหนึ่งใจจะขาด	คิดถึงบาทบพิตรอดิศร
โอ้อ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร	แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น
พระนิพนพานปามประหนึ่งศีสะขาด	ด้วยไรรู้ญาติยากแค้นถึงแสนเชิญ
ทั้งโรคข้ากรรมชดวิบัติเปน	ไม่เลงเห็นที่ซึ่งจะพึงพา
จะสร้างพรตอดสำหรับบุญถวาย	ประพฤติฝ่ายสมณะทั้งวสา
เปนสิ่งของฉลองคุณมุสิก	ขอเปนข้าเคียงพระบาททุกชาติไป
ถึงน่าวแพแลเห็นเรือที่นั้ง	คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล
เคยหมอบรับกับพระจมีนไวย	แล้วลงในเรือที่นั้งบัลลังก์ทอง
เคยทรงแต่งแปลงบทพจนาดถ์	เคยรับราชโองการอ่านฉลอง
จนกฐินสิ้นแม่น้ำในลำคลอง	มิได้ข้องเคืองขัดหทัย
เคยหมอบไกลไ้ได้กลิ่นสุคนธ์ตระหลบ	ล่องอบรศรีนขึ้นนาสา
สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา	วาสนาเราก้สิ้นเหมือนกลิ่นสุคนธ์

ดูในวังยังเห็นหอพระอิฐ
 ห้างปิ่นเกล้าเจ้าพิภพจบสก
 ถึงอารามนามวัดประโคนปัก
 เปนสำคัญปิ่นแดนในแผ่นดิน
 ขอเดชะพระพุทธรูปช่วย
 อายุยืนหมื่นเท่าเสาศิลา
 ไปพันวัดทัศนาริมทำนน้ำ
 มีแพรผ้าสารพัดสีม่วงตอง
 ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง
 ใ้อำปกรมน้ำนรกเจียวอกเรา
 ทำบุญบวชกรวดน้ำขอสำเร็จ
 ถึงสุราพารอดไม่วอดวาย
 ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก
 ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป
 ถึงบางจากจากวัดพลัดพี่น้อง
 เพราะรักใคร่ใจจิตไม่ยี่ดเย็น
 ถึงบางพลูคิดถึงคู่เมื่ออยู่ครอง
 ถึงบางพลัดเหมือนพี่พลัดมาขัดเคือง
 ถึงบางโพธิ์ไ้อพระศรีมหาโพธิ์
 ขอเดชะอานูภาพพระศพล
 ถึงบ้านญวนล้วนแต่โรงแลสพรั่ง
 ตรงนำโรงโพงพางเขาวางราย
 จะเหลียวกลับลับเขตรประเทศสถาน

ตั้งสติเดิมถวายฝ่ายกุศล
 ให้ผ่องพันไภยสำราญผ่านบุริน
 ไม่เห็นหลักฏเกล้าว่าเสาทิน
 มีรู้สิ้นสุดซื้อที่ฤๅชา
 แม้นมอดม้วยกลับชาติวาสนา
 อยู่คู่ฟ้าดินได้ตั้งใจปอง
 แพบระจำจอตรายเขาชายของ
 ทั้งสิ่งของชาวเลื่องเครื่องสำเภา
 มีคันโพงผูกสายไว้ปลายเสา
 ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็นน่าอาย
 สรรเพชญ์โพธิญาณประมาณหมาย
 ไม่ไถ่ลักรายเกลี้ยงเมื่อกี้เกินไป
 สุดจะหักห้ามจิตระคิดไฉน
 แต่เมาใจนี้ประจำทุกคำคืน
 มามัวหมองมัวหน้าไม่ผาฝืน
 จึงต้องชื่นใจพรากรมาจากเมือง
 เคยใส่ซองส่งให้ล้วนใบเหลือง
 ทั้งพลัดเมืองพลัดสมรมาร้อนรน
 ร่มนิโรธรุกรมูลให้ภูผล
 ให้ผ่องพันไภยพาลสำราญกาย
 มีของขงกึ่งปลาไว้ค้าขาย
 พวกรณชวยพร้อมเพรียงมาเมียงมอง
 ทรมานหม่นไหม้ฤไทยหมอง

ถึงเขมาอารามอร่ามทอง	ฟังฉลองเลิกงานเมื่อวานขึ้น
โอ้ปางหลังครั้งสมเด็จพระบรมโกษฐ์	มาผูกโบสถ์ก็ได้มาบูชาขึ้น
ชมพระพิมพ์ริมผนังยังยั้งยืน	ทั้งแปดหมื่นสี่พันได้วันทา
โอ้ครั้งนี้มีได้เห็นเล่นฉลอง	เพราะตัวต้องตกประดาวิชา
เปนบุญน้อยพลอยนึกโมทนา	พอนาวาติดชลเข้าวนเวียน
ดูน้ำว้างกลิ้งเขียวเปนเกลียวกลอก	กลับกระฉอกฉาดฉัดฉวัดเฉวียน
บ้างพลุ่งพลุ่งวู่วางเหมือนกงเกวียน	ดูเปลี่ยนแปลงกว้างกว้างเปนหว่างวน
ทั้งหัวท้ายกรายแจวกระซางจ้วง	ครรโล่ล่วงเลยทางมากกลางหน
โอ้เรือพันวนมาในสาชล	ใจยังวนหวังสวาทไม่คลายคลา
ตลาดแก้วแล้วไม่เห็นตลาดตั้ง	สองปากฝั่งก็แต่ล้วนสวนพฤกษา
โอ้รินรินกลืนดอกไม้ใกล้คงคา	เหมือนกลืนผ้าแพรรำด้ามะเกลือ
เห็นโคกใหญ่ใกล้น้ำระกำแฝง	ทั้งรักแข่งแถมสวาทประหลาดเหลือ
เหมือนโคกพีที่ระกำก็ซ้ำเจือ	เพราะรักเรือแรมสวาทมาคลาคลาย
ถึงแขวงนนท์ชลมารคตลาดขวัญ	มีพ่วงแพแพรพรันเขาค้าขาย
ทั้งของสวนล้วนแต่เรือเรียงราย	พวกหญิงชายชุมนุมกันทุกวันคืน
มาถึงบางธรณีทวีโคก	ยามวิโยคยากใจให้สอื้น
โอ้สุธาหนาแน่นเปนแผ่นพื้น	ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก้เท่านี้	ไม่มีที่พสุธาจะอาไศรย
ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ	เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอยกา
ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า	ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เดี๋ยวนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา	ทั้งผัดหน้าจับกระหม่อมเหมือนชาวไทย
โอ้สามัญผ่นแปรไม่แท้เที่ยง	เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทั้งวิไล
นี่ฤจิตรคิดหมายมีหลายใจ	ที่จิตรใครจะเป็นหนึ่งอย่าฟังคิด

ถึงบางพุดพุดตีเปนนศรีศักดิ์
 แม้นพุดชั่วตัวตายทำลายมิตร
 ถึงบ้านใหม่ใจจิตรก็คิดอ่าน
 ขอให้สมคะเนเกิดเทวา
 ถึงบางเตือไอ้มะเตือเหลือประหลาด
 เหมือนคนพาลหวานนอกย่อมขมใน
 ถึงบางหลวงเชิงรากเหมือนจากรัก
 เปนลวงพันรนคราคา
 ถึงสามโคกโคกถวิลถึงปิ่นเกล้า
 ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี
 ไอ้พระคุณสูญลับไม่กลับหลัง
 ไอ้เรานี้ที่สุนทรประทานตัว
 สิ้นแผ่นดินสิ้นนามตามเสด็จ
 แม้นกำเนิดเกิดชาติใดใด
 สิ้นแผ่นดินขอให้สิ้นชีวิตบ้าง
 เหลืออาลัยใจตรมระทมหวี
 ถึงบ้านจั่วเห็นแต่จั่วละลือสูง
 ด้วยหนามดกรกดาษระตะตา
 จีวรกรลือบกองคุลีแหลม
 ใครทำชั่วคู่ท่านครั้นบรรลือ
 เราเกิดมาอายุเพียงนี้แล้ว
 ทุกวันนี้วิปริตผิดทำนอง
 ไอ้คิดมาสารพัดจะตัดขาด

มีคนรักศถ้อยร่อยจิต
 จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพุดจา
 จะหาบ้านใหม่มาดเหมือนปราณา
 จะได้ผาสุกสวัสดิ์กำจัดไทย
 บังเกิดชาติแมลงหมีมีในไส้
 อุประมัยเหมือนมะเตือเหลือระอา
 สูเสียศักดิ์สังวาศพระศาสนา
 ถึงนางฟ้าจะมาให้ไม่ไยดี
 พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
 ชื่อประทุมธานีเพราะมีบัว
 แต่ชื่อตั้งก็ยังอยู่เขารู้ทั่ว
 ไม่รอดชั่วเช่นสามโคกยิ่งโคกใจ
 ต้องเที่ยวเตร็ดเตร่หาที่อาไศรย
 ขอให้ได้เป็นข้าฝ่าธุลี
 อย่ารู้ร้างบงกชบทศรี
 ทุกวันนี้ก็ซังตายทรงกายมา
 ไม่มีฝูงสัตว์สิ่งกึ่งพฤษชา
 นึกก็น่ากลัวหนามขามขามใจ
 ดังขวากแถมเชื่อมแซกแตกไสว
 ก็ต้องไปปิ่นตันนำขนพอง
 ยังคลาสแคล้วครองตัวไม่มัวหมอง
 เจียนจะต้องปิ่นบ้างฤ้อย่างไร
 ตัดสวาคัดตัดรักมียกไหว

ถวิลหวังนั่งนึกอนาใจ	ถึงเกาะใหญ่ราชครามพอยามเย็น
ดูห้าย่านบ้านช่องทั้งสองฝั่ง	ระวังทั้งสัตว์น้ำจะทำเชิญ
เปนที่อยู่ผู้ร้ายไม่วายเว้น	เที่ยวชอนเร้นดีเรือเหลือระอา
พระสุริยงลงลับพยับฝน	คู่ม้วนมิตมิตทุกทิศา
ถึงทางลัดตัดทางมากกลางนา	ทั้งแฝกคาแถมกกขึ้นกรรเียว
เปนเงาเงาเงาเงาเงาเงา	ทั้งกว้างขวางขวัญหายไม่วายเหลือว
เห็นคุ่มคุ่มหนุ่มสาวเสียงกราวกรรเียว	ลั่นเรือเพรียวพร้อมหน้าพวกปลาเลย
เขาถ่อคลองว่องไวไปเปนยัด	เรือเราผิดเผื่อมานิจาเอ๋ย
ต้องถ่อคำรำไปทั้งไม่เคย	ประเดี๋ยวเสยสวตรงเข้าพกร
กลับถอยหลังรั้งรอเฝ้าถ่อถอน	เรือขย่อนโยกโยนกะโถนหก
เจียบสัดสัตว์ป่าคณานก	น้ำค้ำตกพรางพรายพระพายพัด
ไม่เห็นคลองต้องค้ำอยู่กลางทุ่ง	พอหยุดยั้งดูชุมมารุมกัด
เปนกลุ่มกลุ่มกลุ้มกายเหมือนทรายซัด	ต้องนั่งปัดแปะไปมิได้นอน
แสนวิตกกอกเอ๋ยมาอ้างว้าง	ในทุ่งกว้างเห็นแต่แถมแถมสลอน
จนตึกดาวพราวพรางกลางอัมพร	กะเรียนร่อนร้องก้องเมื่อสองยาม
ทั้งกบเขียดกรีดกรีดจิ้งหรีดเรื้อย	พระพายเฉื่อยฉิวฉิวระหวีหวาม
วังเวงจิตคิดคั่นรำพึงความ	ถึงเมื่อยามยังอุดมโสมนัส
สำรวจกับเพื่อนรักสพรักพร้อม	อยู่แวดล้อมหลายคนปรนนิบัติ
โอ้อายมเชิญเห็นอยู่แต่หนูพัด	ช่วยนั่งปัดยุงให้ไม่ไกลกาย
จนเดือนเด่นเห็นนกกะจับจอก	ระดะดอแก้วเพื่อนเมื่อเดือนหงาย
เห็นร่อนน้ำลำคลองทั้งสองฝ่าย	ข้างน้ำท้ายถ่อมาในสาคร
จนแจ่มแจ้งแสงตะวันเห็นพรรณผัก	ดูน่ารักบรรจงส่งเกสร
เหล่าบัวเพื่อนแลสล้างริมทางจร	ก้ามกุ้งชอนเสียดสาหร่ายใต้คงคา

สายดิ่งแกมแซมสลับทันดับเต่า

กระจับจอกดอกบัวบานผกา

โอ้เช่นนี้สึกาได้มาเห็น

ที่มีเรื่อน้อยน้อยจะลอยพาย

ถึงตัวเราเล่าถ้ายังมีโยมหญิง

คงจะใช้ให้ศิษย์ที่ติดตาม

นี่จนใจไม่มีเท่าชี้เล็บ

พอรอนรอนอ่อนแสงพระสุริยน

มาทางท่าน่าจวนจอมผู้รั้ง

จะแวะหาถ้าท่านเหมือนเมื่อเป็นไวย^[๑]

แต่ยามยากหากว่าถ้าท่านแปลก

เหมือนเชิญใจใฝ่สูงไม่สมควร

มาจอต่าหน้าวัดพระเมรุข้าม

บ้างขึ้นล่องร้องลำเล่นสำราญ

บ้างฉลองผ้าป่าเสภาขับ

มีโคมรายแลอร่ามเหมือนสำเพ็ง

อ้ายลำหนึ่งครั้งท่อนกลอนมันมาก

ไม่จบบทลดเลี้ยวเหมือนเงี้ยวงู

ได้ฟังเล่นต่างต่างที่ข้างวัด

ประมาณสามยามคล้าในอัมพร

นาวาเอียงเสียงกุกกุกขึ้นร้อง

ไม่เห็นหน้าสานุศิษย์ที่ซิดเชื้อ

แต่หนูพุดจัดแจจตุเทียนส่อง

เปนเหล่าเหล่าแลรายทั้งซ้ายขวา

ดาษดาตูชาวดั่งดาวพราย

จะลงเล่นกลางทุ่งเหมือนมุ้งหมาย

เที่ยวถอนสายบัวผันสั่นตวา

ไหนดจะนั่งดูตายอายบุบผา

อุส่าห์หาเอาไปฝากตามยากจน

ชี้เกียจเก็บเลยทางมากกลางหน

ถึงตำบलगรูงเก่ายิ่งเศร้าใจ

คิดถึงครั้งก่อนมาน้ำตาไหล

ก็จะได้รับนิมนต์ขึ้นบนจวน

อกมิแตกเสียฤเราเขาจะสรวล

จะต้องม้วนหน้ากลับอ้ประมาณ

ริมอารามเรือเรียงเคียงขนาน

ทั้งเพลงการเกี้ยวแกกันแซ่เซง

ระนาดรับร้าวคล้ายกับนายเส็ง

เมื่อคราวเคร่งก็มีใครจะได้ดู

ช่างยาวลากเลื้อยเจื้อยจนเหนื่อยหู

จนลูกคู่ขอทุเลาว่าหาวนอน

จนสวดเจี๋ยบหลับลงกับหมอน

อ้ายโจจรจู้จ้วงเข้าล้วงเรือ

มันด่าล่องน้ำไปช่างไวเหลือ

เหมือนเนื้อเปื้อนบ้ำเคอะดูเซอะชะ

ไม่เสียของชาวเหลืองเครื่องอัฐฐะ

ด้วยเดชะตบะบุญกับคุณพระ
 ครั้นรุ่งเช้าเข้าเป็นวันอุโบสถ
 ไปเจดียที่ชื่อภูเขาทอง
 อยู่กลางทุ่งรุ่งโรจน์สันโดศเด่น
 ที่พื้นลานฐานบัตริถัดบันได
 มีเจดียวิหารเปนลานวัด
 ที่องค์ก่อเยเหลี่ยมสลักกัน
 บันไดมีสี่ด้านสำราญรื่น
 ประทักจินจินตนาพยายาม
 มีห้องถ้ำสำหรับจุดเทียนถวาย
 เปนลมทักขินาวัตรนำอัศจรรย์
 ทั้งองค์ฐานรานราวถึงแก้าแสง
 โอ้เจดียที่สร้างยังร้างรัก
 กระนั้นฤชื่อเสียงเกียรติยศ
 เปนผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น
 ขอเดชะพระเจดียศิริมาศ
 ข้าอุส่าห์มาเคารพอภิวันท์
 จะเกิดชาติใดใดในมนุษย์
 ทั้งทุกข์โศกโรคภัยอย่าไถ่กราย
 ทั้งโลภโทโสแลโมหะ
 ขอฟุ้งเฟื่องเรืองวิชาปัญญา
 อีกสองสิ่งหญิงร้ายแลชายชั่ว
 ขอสมหวังตั้งประโยชน์โพธิญาณ

ไชยชนะมารได้ตั้งใจปอง
 เจริญศธรรมมาบูชาฉลอง
 ดุสงล่องลอยฟ้านภาลัย
 เปนที่เล่นนาวาคงคาไส
 คงคงลอยล้อมรอบเปนขอบคัน
 ในจังหวัดวงแขวงกำแพงกัน
 เปนสามชั้นเชิงขานตระหง่านงาม
 ต่างชมชื่นชวนกันขึ้นขึ้นสาม
 ได้เสร็จสามรอบค่านับอภิวันท์
 ด้วยพระพายพัดเวียนอยู่เหียนหัน
 แต่ทุกวันนี้ขราหนักหนานัก
 เผลอแยกยอดสุดก็หลุดหัก
 เสียदनักนิก่น้ำน้ำตากระเด็น
 จะมิหมดลวงนำทันตาเห็น
 คิดก็เปนอนิจจังเสียทั้งนั้น
 บรรจุธาตุที่ตั้งนรังสรรค์
 เปนอนันต์อานิสงส์ดำรงกาย
 ให้บริสุทธิ์สมจิตรที่คิดหมาย
 แสนสบายบริบูรณ์ประยูรวงศ์
 ให้ชนะใจได้อะไรรอลง
 ทั้งให้ทรงศีลขันธในสันดาน
 อย่าเมาเมวหมายรักสมัคสมาน
 ตราบนิพพานภาคนำให้ถาวร

พอกกราบพระปะดอกประทุมชาติ	พบพระธาตุสถิตยี่ในเกสร
สมถวิลยินดีชูลีกร	ประคองซ้อนเชิญองค์ลงนาวา
กับหนูพัฒน์สำเร็จแล้ว	ใส่ขวดแก้ววางไว้ใกล้เกษา
มานอนกรงรุ่งขึ้นจะบูชา	ไม่ปะตาดันออกยิ่งตกใจ
แสนเสียดายหมายจะชมบรมธาตุ	ใจจะขาดคิดมาน้ำตาไหล
โอบุญน้อยลอยลับครรไลไกล	เสียน้ำใจเจียนจะดินสิ้นชีวัน
สุดจะอยู่คู่อื่นไม่ฝืนโคก	กำเรบโรคร้อนฤไทยเฝ้าฝืน
พอกกรู๋กรู๋สุริฉายขึ้นพรายพรรณ	ให้ล่องวันหนึ่งมาถึงธานี
ประทับทำน่อรุณอารามหลวง	ค่อยสร้างทรวงทรงศีลพระชินศรี
นิราศเรื่องเมืองเก่าของเรา	ไว้เป็นที่โสมนัสทัศนาศนา
ด้วยได้ไปเคารพพระพุทธรูป	ทั้งสถูปบรมธาตุพระศาสนา
เพนนิไสยไว้เหมือนเตือนศรัทธา	ตามภาษาไม่สบายพอคลายใจ
ใช้จะมีที่รักสมัคมาด	แรมนิราศร้างมิตรพิศมัย
ซึ่งครวญคร่ำทำทีพิริพีไร	ตามนิไสยกายภักกลอนแต่ก่อนมา
เหมือนแม่ครัวชั่วแก่งแพนงผัด	สารพัดเพียญนังเครื่องมังสา
อันพริกไทยใบผักชีเหมือนสีกา	ต้องโรยหน้าเสียดักหน้อยอร่อยใจ
จงทราบความตามจริงทุกสิ่งสิ้น	อย่างนิกนิทาแก่งแห่งไหน
นักเลงกลอนนอนเปล้าก็เศร้าใจ	จึงรำไรเรื่องร้างเล่นบ้างเอ๋ย ฯ

- [๑] คือพระยาไชยวิชิต (เผือก) ที่ทำวัดนำวัดพระเมรุ เพนเจ้าบทเจ้ากลอน เหมือนกัน.